

PRAVILNIK

O NASTAVNOM PLANU I PROGRAMU CENTARA ZA OBUKU VOZAČA I EVIDENCIJAMA KOJE TI CENTRI VODE

*("Sl. glasnik SRS", br. 2/83 i "Sl. glasnik RS", br. 14/97 - odluka USRS i 53/2012 -
dr. pravilnik)*

Član 1

Ovim pravilnikom bliže se propisuju nastavni plan i program osposobljavanja kandidata za vozače, kao i evidencije koje vode organizacije udruženog rada, odnosno društvene organizacije i udruženja građana čiji su ciljevi unapređivanje bezbednosti saobraćaja na putevima (u daljem tekstu: centri za obuku vozača) u vršenju delatnosti osposobljavanja kandidata za vozače.

Član 2

Nastava u centru za obuku vozača izvodi se po programu osposobljavanja kandidata za vozače i osnovama nastavnih planova utvrđenim u ovom pravilniku.

Razrada programa osposobljavanja kandidata za vozače sprovodi se kroz nastavne planove, a zavisno od aktuelnih problema bezbednosti saobraćaja na lokalnom području.

Član 3

Program osposobljavanja kandidata za vozače motornih vozila i vozača traktora sastoji se iz teoretskog i praktičnog dela.

Program osposobljavanja kandidata za vozače bicikala sa motorom, vozača tramvaja, vozača radnih mašina i vozače motokultivatora sastoji se samo iz teoretskog dela.

Član 4

Program teoretskog dela osposobljavanja kandidata za vozače motornih vozila obuhvata:

1. propise o bezbednosti saobraćaja na putevima, koji se odnose na pravila saobraćaja na putevima, saobraćajne znakove, znakove koje daju ovlašćena lica, kao i opasnosti koje nastaju zbog nepropisnog preduzimanja radnji u saobraćaju i osnove funkcionisanja uređaja na motornom vozilu značajnih za bezbednost saobraćaja na putu, uključujući ekonomičnost potrošnje goriva;
2. sadržaje koji doprinose razvijanju humanih odnosa, odnosa uzajamnog poštovanja i razumevanja među svim učesnicima u saobraćaju, na načelima društvene samozaštite i solidarnosti, postupanje u slučaju saobraćajne nezgode (dužnosti u slučaju nezgode, radnje kojima se sprečava nastupanje smrti usled povreda, način prevoza povređenih lica), kao i uticaj raznih subjektivnih i objektivnih činilaca na bezbednost saobraćaja na putu (u daljem tekstu: bezbedno ponašanje u saobraćaju).

Program praktičnog dela obuke kandidata za vozače motornih vozila obuhvata upravljanje motornim vozilom.

Član 5

Program teoretskog dela osposobljavanja kandidata za vozače traktora obuhvata propise o bezbednosti saobraćaja na putevima, i to:

1. osnovna pravila saobraćaja na putevima, i
2. saobraćajne znakove.

Program praktičnog dela obuke kandidata za vozače traktora obuhvata upravljanje traktorom.

Član 6

Program teoretskog dela osposobljavanja vozača bicikala sa motorom, vozača tramvaja, vozača radnih mašina i vozača motokultivatora obuhvata propise o bezbednosti saobraćaja na putevima i to:

1. osnovna pravila saobraćaja na putevima, i
2. saobraćajne znakove.

Član 7

Sadržina programa teoretskog i praktičnog osposobljavanja kandidata za vozače iz čl. 4, 5 i 6 ovog pravilnika, odštampana je u prilogu ovog pravilnika i čini njegov sastavni deo.

Član 8

Centri za obuku vozača su dužni da pri izvršavanju programa osposobljavanja kandidata za vozače motornih vozila nastavnim planom predvide najmanje 35 časova za teoretsko osposobljavanje i 40 časova za praktičnu obuku.

Član 9

Nastavni planovi iz teoretskog dela osposobljavanja kandidata za vozače motornih vozila moraju sadržati najmanje sledeći broj časova za:

1. pravila saobraćaja na putevima 15 časova;
2. saobraćajne znake i znake koje daju ovlašćena lica 5 časova;
3. opasnosti koje nastaju zbog nepropisnog preduzimanja radnji u saobraćaju 2 časa;
4. bezbedno ponašanje u saobraćaju 5 časova.

Nastavnim planom centra za obuku vozača utvrđuju se sadržaji iz kojih je potrebno obučavati kandidate za vozače zavisno od aktuelnih problema bezbednosti saobraćaja na lokalnom području, u trajanju od najmanje 8 časova.

Na nastavne planove saglasnost daje Republički sekretarijat za unutrašnje poslove.

U postupku davanja saglasnosti Republički sekretarijat za unutrašnje poslove pribaviće mišljenje Republičkog komiteta za obrazovanje i fizičku kulturu i Republičkog komiteta za zdravlje i socijalnu politiku.

Član 10

Od ukupnog broja časova iz praktičnog dela osposobljavanja vozača motornih vozila nastavnim planom će se predvideti najmanje po dva časa za:

1. upravljanje vozilom u saobraćaju na putu izvan naselja, i
2. upravljanje vozilom u saobraćaju na putu noću, ili pod uslovima smanjene vidljivosti.

Nastavnim planom iz praktičnog dela osposobljavanja kandidata za vozače utvrđuje se najmanje 3 časa za izvođenje radnji čije nepravilno i nepropisno vršenje dovodi do saobraćajnih nezgoda sa najtežim posledicama (prilagođavanje brzine kretanja, preticanje, obilaženje i dr.).

Član 11

Radi realizacije teoretskog dela programa osposobljavanja kandidata za vozače traktora i vozače bicikala sa motorom, vozače tramvaja, vozače radnih mašina i vozače motokultivatora nastavnim planom će se predvideti najmanje 15 časova.

Član 12

Nastavni čas iz teoretskog dela osposobljavanja traje 45 minuta.

U toku jednog dana kandidat za vozača može imati tri nastavna časa sa odgovarajućim odmorima.

Član 13

Nastavni čas iz praktičnog dela osposobljavanja traje 45 minuta. Kandidat za vozača može u toku dana imati samo jedan čas obuke.

Izuzetno, u zavisnosti od postignutih rezultata u pogledu stepena obučenosti, a nakon održanih 10 časova praktične obuke kandidat za vozača može imati i 2 časa obuke u toku jednog dana.

Član 14*

Vozač-instruktor može u toku dana imati najviše 6 časova u obuci sa vozilom u saobraćaju iz praktičnog dela osposobljavanja kandidata za vozača, a u okviru radne nedelje. Između časova obuke mora se obezbediti odmor od najmanje 15 minuta, osim kada se izvode 2 časa uzastopno u kom slučaju se mora obezbediti odmor od najmanje 30 minuta.

Član 15

Praktični deo osposobljavanja kandidata za vozača počinje na uređenom poligonu ili drugom prostoru, koji je za tu svrhu odobren, u trajanju od 6 časova.

Obuka na uređenom poligonu ili drugom prostoru koji je za tu svrhu odobren, može početi kada kandidat iz oblasti propisa o bezbednosti saobraćaja na putevima odsluša propise o pravilima saobraćaja i propise o saobraćajnim znakovima.

Kandidat za vozača može deo početne praktične obuke izvršiti na trenažeru. Dva časa obuke na trenažeru računaju se kao jedan čas obuke na poligonu. Kandidat mora najmanje dva časa da obavi na poligonu pre nego što se uključi u saobraćaj.

Kandidat koji ima vozačku dozvolu, dozvolu za vozača traktora ili potvrdu o poznavanju saobraćajnih propisa, a želi ispit da polaže za drugu kategoriju prethodno mora da obavi početnu praktičnu obuku na uređenom poligonu ili drugom prostoru koji je za tu svrhu odobren, u trajanju od najmanje 2 časa na vozilu one kategorije za koju želi da polaže vozački ispit.

Član 16

Centar za obuku vozača će nakon odslušane nastave iz oblasti propisa o bezbednosti saobraćaja na putevima, a na zahtev kandidata i ranije, i izvoženih časova praktične obuke na poligonu ili drugom prostoru koji je za tu svrhu odobren, putem testa i na drugi odgovarajući način ispitati

kandidata i utvrditi da li je stekao potrebno znanje za bezbedno izvođenje praktičnog dela osposobljavanja u saobraćaju na putu.

Na način propisan u stavu 1 ovog člana postupaće se i sa kandidatom za vozača koji se samostalno pripremao iz teoretskog dela osposobljavanja, s tim što taj kandidat ne može otpočeti sa praktičnom obukom ni na poligonu ili drugom prostoru koji je odobren za tu svrhu, dok ne pokaže zadovoljavajuće rezultate iz oblasti propisa o bezbednosti saobraćaja na putevima.

Centar za obuku vozača ne sme vršiti praktičnu obuku kandidata za vozača, ako nisu ispunjeni svi uslovi predviđeni u st. 1 i 2 ovog člana.

Član 17

Ako kandidat za vozača na proveru znanja, u slučajevima i na način predviđen u članu 16 ovog pravilnika ne pokaže zadovoljavajuće rezultate, utvrdiće se koja pitanja nije dovoljno savladao i upoznaće se sa njima. Na zahtev kandidata ponovo će se izvršiti provera njegovog znanja.

Provera znanja za kandidata iz člana 16 stav 2 ovog pravilnika vršiće se u roku koji ne može da bude kraći od 15 dana.

Član 18

Kandidati za vozače koji su prekinuli praktični deo obuke mogu nastaviti obuku ako od dana prekida nije proteklo više od 12 meseci.

Član 19

Za kandidata za vozača koji po oceni vozača-instruktora u okviru propisanog broja časova nije savladao program iz oblasti upravljanja motornim vozilom, centar za obuku vozača će utvrditi dopunski program osposobljavanja.

Kandidatu koji ne prihvati dopunski program osposobljavanja centar za obuku vozača je dužan omogućiti polaganje vozačkog ispita.

Član 20

Testove na osnovu kojih se ocenjuje uspeh kandidata za vozače na teoretskom delu ispita, a koji sadrže materiju predviđenu programom za osposobljavanje kandidata za vozače, priprema Republički sekretarijat za unutrašnje poslove uz prethodno pribavljeno mišljenje Republičkog komiteta za obrazovanje i fizičku kulturu i Republičkog komiteta za zdravlje i socijalnu politiku.

Član 21

Centri za obuku vozača dužni su da vode:

1. registar kandidata za vozače koji sadrži mesta za upisivanje: rednog broja, prezimena i imena, godine rođenja kandidata za vozača, prebivališta, odnosno boravišta i adrese stana, godine upisa, rednog broja kursa i rednog broja školskog dnevnika;
2. dnevnik sa prozivnikom o izvođenju teoretskog dela osposobljavanja u koji se unosi: radni broj kursa, datum i vreme održavanja nastave (časa) opis rada na času i potpis nastavnika kao i imena, prezimena i imena jednog od roditelja kandidata za vozače sa podacima o posećivanju nastave;
3. knjigu rada vozača-instruktora o praktičnoj obuci kandidata za vozače u koju se upisuje ime i prezime kandidata koji su u toku dana obučavani, vreme održanog časa obuke i opis rada za vreme obuke;
4. karton o praktičnoj obuci kandidata za vozača, u koji se unosi ime i prezime kandidata i vozača-instruktor, vrsta i registarski broj vozila, kao i podaci o trajanju obuke po pojedinim metodskim jedinicama, koje potvrđuje kandidat potpisom nakon održanog časa.

Podaci o osposobljavanju kandidata za vozače upisuju se u dnevnik, knjigu rada, odnosno u karton o obuci na početku časa.

Registar kandidata čuva se 10 godina, a dnevnik sa prozivnikom, knjiga rada i karton o praktičnoj obuci kandidata čuvaju se 5 godina.

Član 22

Vozač-instruktor mora u vozilu za vreme obuke kandidata za vozača imati, i na zahtev ovlašćenog lica pokazati, knjigu rada i karton obuke i nastavni plan za obuku kandidata u praktičnom upravljanju vozilom one kategorije za koju vrši obuku kandidata.

Knjiga rada i karton obuke čuvaju se u centru za obuku vozača.

Član 23

Centar za obuku vozača, pred čijom se komisijom polaže vozački ispit dužan je da vodi:

1. poseban registar o polaganju vozačkih ispita, o polaganju ispita za vozača traktora i o proveru znanja o poznavanju saobraćajnih propisa, koji moraju da sadrže: redni broj, prezime i ime kandidata i ime jednog od roditelja, adresu kandidata, datum i mesto rođenja, kategoriju, odnosno vrstu vozila za koju kandidat polaže ispit, datum polaganja ispita i uspeh postignut na ispitu, uspeh postignut na ispitu iz pojedinih oblasti i ispitu u celini, uspeh pokazan u postupku provere znanja o poznavanju saobraćajnih propisa (za registar o proveru znanja o poznavanju saobraćajnih propisa), naznačenje o tome koji put kandidat polaže ispit, odnosno vrši proveru znanja, kao i redni broj registra kandidata za vozače iz člana 21 ovog pravilnika, odnosno napomenu, ako se kandidat osposobljavao u drugom centru;

2. registar izdatih uverenja o položenom vozačkom ispitu, ispitu za vozača traktora i proveru znanja o poznavanju saobraćajnih propisa koji mora da sadrži: prezime i ime kandidata i ime jednog od roditelja, redni broj pod kojim se kandidat vodi u registru iz tačke 1 ovog člana, broj i datum izdatog uverenja.

Registri iz tač. 1 i 2 ovog člana čuvaju se trajno.

Član 24

Centar za obuku vozača vodi posebnu evidenciju o kvalitetu rada vozača-instruktorima koji se ogleda kroz uspeh kandidata koje su obučavali, kao i evidenciju o kaznama i merama koje su izrečene vozačima-instruktorima povodom prekršaja u vezi sa obukom kandidata za vozača.

Centar za obuku vozača je dužan da vodi posebnu evidenciju o rezultatima rada instruktora, polaganju vozačkih ispita i uspehu kandidata koji su osposobljavani u centru za obuku vozača.

Član 25

Pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku SR Srbije".

PROGRAM OSPOSOBLJAVANJA KANDIDATA ZA VOZAČE MOTORNIH VOZILA "A" KATEGORIJE

I TEORETSKI DEO

1. PROPISI O BEZBEDNOSTI SAOBRAĆAJA NA PUTEVIMA I BEZBEDNO PONAŠANJE U SAOBRAĆAJU

A) Pravila saobraćaja

1. opšte odredbe o ponašanju učesnika u saobraćaju;

2. radnje sa vozilom u saobraćaju:

- utvrđivanje uslova za izvođenje radnji,
- uključivanje u saobraćaj,
- promena načina i pravca kretanja;

3. kretanje vozila na putu

- strana kretanja;

4. brzina kretanja:

- prilagođavanje brzine kretanja;

- smanjivanje brzine koja prouzrokuje smetnju u normalnom odvijanju saobraćaja;

5. skretanje;

6. prvenstvo prolaza:

- na raskrsnici;

- pri skretanju u levo;

- u odnosu na vozila koja se kreću po šinama;

- na putu koji je označen saobraćajnim znakom kao put sa prvenstvom prolaza;

- pri presecanju biciklističke staze;

7. Saobraćaj na raskrsnici:

- opreznost,

- podešavanje brzine,

- preostrojanje,

- postupanje prema svetlosnim saobraćajnim znakovima;

8. mimoilaženje;

9. preticanje i obilaženje:

- opšta pravila preticanja i obilaženja,

- uslovi saobraćaja u kojima je zabranjeno preticanje;

10. kretanje pešaka i odnos vozača prema pešacima;

11. upotreba svetala u saobraćaju;

12. odstojanje između vozila;
13. prevoz lica priključnim vozilom koje vuku traktori;
14. saobraćaj traktora koji vuku zaprežno vozilo;
15. saobraćaj radnih mašina i motokultivatora;
16. saobraćaj bicikala, bicikala sa motorom i motorcikala;
17. saobraćaj zaprežnih vozila i kretanje stoke;
18. saobraćaj na prelazu puta preko železničke pruge;
19. vozila pod pratnjom;
20. vozila sa pravom prvenstva prelaza;
21. vožnja noću i vožnja pod nepovoljnim vremenskim uslovima,

B) Saobraćajni znakovi i znaci koje daju ovlašćena lica:

1. znakovi opasnosti - izgled, značenje;
2. znakovi izričitih naredbi - izgled, značenje;
3. znakovi obaveštenja - izgled, namena;
4. dopunske table uz saobraćajne znakove - značenje;
5. oznake na kolovozu - značenje;
6. svetlosni saobraćajni znakovi - značenje na raskrsnici i na drugom mestu na kome je saobraćaj posebno regulisan;
7. obeležavanje prelaza puta preko železničke pruge;

8. znaci koje učesnicima u saobraćaju na putevima daju ovlašćena lica - vrste i značenje.

V) Opasnosti koje nastaju zbog nepropisnog preduzimanja radnji u saobraćaju:

- kontrola brzine kretanja i mogućnost realne procene u različitim uslovima saobraćaja;
- opasnosti od neprilagođene brzine;
- bezbedno izvođenje preticanja (procena uslova, preticanje na raskrsnici, na prelazu puta preko železničke ili tramvajske pruge u nivou),
- korišćenje pojedinih saobraćajnih traka, u određenim uslovima, za brže kretanje, skretanje ili parkiranje i prolaženje pored drugog vozila sa desne strane,
- korišćenje prava prvenstva prolaza,
- opasnost od nepravilne upotrebe svetala u saobraćaju.

G) Osnove funkcionisanja uređaja na motornom vozilu od značaja za bezbednost saobraćaja na putu uključujući ekonomičnost potrošnje goriva:

- značaj tehničke ispravnosti vozila sa aspekta bezbednosti saobraćaja na putevima;
- uslovi ispravnosti uređaja i sklopova koji omogućavaju bezbedno upravljanje motorciklom;
- uređaj za zaustavljanje - uloga, funkcionisanje i propisani uslovi ispravnosti.

D) Uticaj na bezbednost vožnje nedovoljnog znanja i veštine vozača u izvođenju pojedinih radnji sa vozilom:

- (uključivanje u saobraćaj, promena načina i pravca kretanja, prilagođavanje brzine, skretanje, prvenstvo prolaza, mimoilaženje, preticanje i obilaženje).

Đ) Značaj psihofizičke sposobnosti za bezbedno upravljanje motornim vozilom:

- (značaj psihičkog i fizičkog stanja pre i u toku vožnje, faktori koji mogu izazvati poremećaj psihofizičke ravnoteže i kako treba reagovati u datoj situaciji).

E) Zdravstvena sposobnost za upravljanje motornim vozilom:

- (akutna i hronična oboljenja, upoznavanje sa Pravilnikom o zdravstvenim uslovima koje moraju da ispunjavaju vozači motornih vozila).

Ž) Alkohol i bezbednost saobraćaja:

- (male doze alkohola, pozno dejstvo alkohola, uticaj na psihofizičke funkcije za vožnju).

Z) Lekovi, droge i bezbednost saobraćaja:

- (štetni uticaj pojedinih lekova na psihofizičku sposobnost za vožnju, upoznavanje sa listom "opasnih lekova" za bezbednost saobraćaja).

I) Zamor i bezbednost saobraćaja:

- (vrste i znaci zamora, odmor, dužina trajanja, način korišćenja vremena).

J) Uticaj čovekove sredine na psihofizičke sposobnosti za vožnju:

- (meteorološke prilike i vožnja, temperatura u kabini vozila, hladnoća, pregrevanje, buka i vibracije, zagađenost vazduha spolja i u kabini, pušenje).

K) Odnosi humanosti i solidarnosti prema drugim učesnicima u saobraćaju:

- odnos prema vozilima kojima upravljaju lica čiji su ekstremiteti oštećeni;
- odnos prema deci, starim osobama i slepim, ophođenje prema drugim učesnicima u saobraćaju na način kojim se ne ugrožava njihov život, zdravlje i imovina,
- uticaj buke i zagađivanja čovekove okoline na zdravlje i život ljudi.

L) Primena načela društvene samozaštite u saobraćaju i obaveza vozača da se stara o vozilu, putu ili objektima na putu, o zaštiti životne sredine i zdravlja i života drugih lica:

LJ) Dužnost u slučaju saobraćajne nezgode:

- prepoznavanje vrste i stepena povrede,
- izvlačenje povređenog iz vozila,
- prepoznavanje osnovnih životnih funkcija (rad srca i disanje),
- zaustavljanje krvavljenja (vrste, način i sredstva),
- oživljavanje (veštačko disanje, masaža srca),
- položaj povređenog prilikom transporta (sprečavanje zapadanja jezika, vrste položaja),
- imobilizacija povređenog (vrsta i način, priručna sredstva);
- prevoz povređenog lica (način i izbor sredstava za prevoz).

II PRAKTIČNI DEO

1. Priprema vozila za vožnju: obaveze vozača u toku pripreme, kontrola ispravnosti i funkcionisanja propisanih uređaja i opreme;

2. isprave potrebne za vožnju;

3. izvođenje radnji sa vozilom na poligonu ili drugom određenom prostoru:

- polazak sa mesta, održavanje pravca u vožnji duž obeležene linije na kolovozu, promena stepena prenosa i bezbedno zaustavljanje,
- kretanje u pravcu osmice obeležene na kolovozu;

4. postupanje u skladu sa propisima o pravilima saobraćaja i saobraćajnim znakovima za vreme vožnje na putu u naseljenom mestu i na putu van naselja, a naročito:

- uključivanje u saobraćaj, izvođenje pojedinih radnji sa vozilom u saobraćaju (pomeranje vozila ulevo ili udesno, menjanje saobraćajnih traka i sl.),
- kretanje vozila na putu: strana kretanja, vožnja na jednosmernim i dvosmernim putevima, sa jednom ili više saobraćajnih traka,
- brzina kretanja: prilagođavanje brzine kretanja i ograničenja brzine kretanja,
- skretanje vozila u raskrsnici i van raskrsnice,
- prvenstvo prolaza i uopšte kretanje vozila preko raskrsnice s obzirom na raznolikost raskrsnica i način kako je na njima regulisan saobraćaj,
- mimoilaženje vozila i naizmenično propuštanje vozila,
- preticanje i obilaženje,
- upotreba zvučnih i svetlosnih znakova upozorenja,
- zaustavljanje i parkiranje,
- upotreba svetala za označavanje vozila i svetala za osvetljavanje puta,
- odstojanje između vozila,
- ponašanje prema pešacima (na pešačkom prelazu i van njega, organizovana kolona pešaka),
- saobraćaj na auto-putu i putu rezervisanom za saobraćaj motornih vozila,
- odnos prema tramvajima i drugim šinskim vozilima,
- vožnja noću i u uslovima smanjene vidljivosti kao i uopšte pod nepovoljnim uslovima saobraćaja,

- odnos prema vozilima pod pratnjom i vozilima sa pravom prvenstva prolaza,
- uočavanje i vožnja prema saobraćajnim znakovima i znacima koje daju ovlašćena lica,
- poznavanje i rukovanje uređajima na vozilu.

PROGRAM
OSPOSOBLJAVANJA KANDIDATA ZA VOZAČA MOTORNIH VOZILA "B"
KATEGORIJE

I TEORETSKI DEO

**1. PROPISI O BEZBEDNOSTI SAOBRAĆAJA NA PUTEVIMA I BEZBEDNO PONAŠANJE U
SAOBRAĆAJU**

A. Opšta pitanja:

1. Propisi o bezbednosti saobraćaja na putevima (međunarodni, savezni, republički, opštinski),
2. značenje pojedinih izraza u propisima o bezbednosti saobraćaja na putevima.

B) Pravila saobraćaja:

1. opšte odredbe o ponašanju učesnika u saobraćaju na putevima;
2. radnje sa vozilom u saobraćaju:
  - utvrđivanje uslova za izvođenje radnji,
  - uključivanje u saobraćaj,
  - promena načina i pravca kretanja;
3. kretanje vozila na putu:
  - strana kretanja,

- vožnja na putu sa više saobraćajnih traka,

- kretanje unazad;

4. brzina kretanja:

- prilagođavanje brzine kretanja,

- ograničenje brzine kretanja,

- smanjenje brzine koja pričinjava smetnju u normalnom odvijanju saobraćaja;

5. skretanja;

6. prvenstvo prolaza:

- na raskrsnici,

- pri skretanju u levo,

- u odnosu na vozila koja se kreću po šinama,

- na putu koji je označen saobraćajnim znakom kao put sa prvenstvom prolaza,

- pri presecanju biciklističke staze;

7. saobraćaj na raskrsnici:

- opreznost,

- podešavanje brzine,

- prestrojavanje,

- postupanje prema svetlosnim saobraćajnim znakovima;

8. mimoilaženje;

9. naizmenično propuštanje vozila;

10. preticanje i obilaženje:

- opšta pravila preticanja i obilaženja,
- uslovi saobraćaja kada vozač ne sme da otpočne preticanje i obilaženje;
- postupanje vozača pošto izvrši preticanje i obilaženje,
- uslovi saobraćaja u kojima je zabranjeno preticanje;

11. upotreba zvučnih i svetlosnih znakova upozorenja;

12. zaustavljanje i parkiranje;

13. kretanje pešaka i odnos vozača prema pešacima:

- pravila o kretanju pešaka,
- obaveze vozača prema pešacima,
- presecanje kolone pešaka;

14. vučenje vozila;

15. upotreba svetala u saobraćaju;

16. odstojanje između vozila;

17. pravila saobraćaja tramvaja i drugih vozila na šinama, saobraćaja motorcikala, bicikala s motorom, bicikala, radnih mašina, motokultivatora i zaprežnih vozila;

18. kretanje stoke po putu;

19. saobraćaj na prelazu puta preko železničke pruge;

20. saobraćaj na auto-putu i putu rezervisanom za saobraćaj motornih vozila:

- uslovi saobraćaja (zabrane za pojedine kategorije vozila, brzina, zaustavljanje i polukružno okretanje),
- uključivanje i način kretanja;

21. saobraćaj u tunelu;

22. vozila pod pratnjom;

23. vozila sa pravom prvenstva prolaza;

24. teret na vozilu:

- opterećenje vozila,
- smeštaj tereta,
- označavanje tereta;

25. prevoz lica i tereta motornim i priključnim vozilima i vozilima koje vuče traktor;

26. probne vožnje, sportske i druge priredbe na putu;

27. vožnja noću i vožnja pod nepovoljnim vremenskim uslovima.

V) Saobraćajni znakovi i znaci koje daju ovlašćena lica:

1. Opšte odredbe o saobraćajnim znakovima:

- značaj,
- vrste,
- postavljanje;

2. znakovi opasnosti:

- izgled,
- značenje;

3. znakovi izričitih naredbi:

- izgled,
- vrste,
- značenje;

4. znakovi obaveštenja:

- izgled,
- namena;

5. dopunske table uz saobraćajne znake;

6. oznake na kolovozu:

- podela,
- značenje;

7. svetlosni saobraćajni znakovi i svetlosne oznake;

8. obeležavanje prelaza puta preko železničke pruge;

9. obeležavanje radova na putu;

10. znaci koje učesnicima u saobraćaju na putevima daju ovlašćena lica:

- vrste,

- značenje.

G) Opasnosti koje nastaju zbog nepropisnog preduzimanja radnji u saobraćaju:

- ometanje i ugrožavanje saobraćaja nepravilnom brzinom kretanja,
- kontrola brzine kretanja i mogućnost realne procene u različitim uslovima saobraćaja,
- prilagođavanje brzine u vožnji noću i u uslovima smanjene vidljivosti,
- opasnosti od nepravilne brzine,
- bezbedno izvođenje preticanja (procena uslova, bezbedno odstojanje i rastojanje od drugih vozila, preticanje noću i u uslovima smanjene vidljivosti),
- korišćenje prava prvenstva prolaza,
- ustupanje prvenstva prolaza vozilima sa pravom prvenstva prolaza i vozilima pod pratnjom, opasnost od ometanja vozila koja imaju pravo prvenstva prolaza.

D) Osnove funkcionisanja uređaja na motornom vozilu od značaja za bezbednost saobraćaja na putu, uključujući ekonomičnost potrošnje goriva:

1. značaj tehničke ispravnosti vozila sa aspekta bezbednosti saobraćaja na putevima;
2. obaveza tehničkog pregleda i registracije motornih i priključnih vozila:
  - vreme vršenja,
  - prekršajna odgovornost vozača koji u saobraćaju na putu upravlja motornim ili priključnim vozilom posle isteka vremena važenja saobraćajne dozvole;
3. uređaj za upravljanje:
  - uloga, funkcionisanje, propisani uslovi ispravnosti;

4. uređaji za zaustavljanje:

- uloga, osnovne karakteristike pojedinih sistema (mehaničkih, hidrauličnih, vazdušnih, i dr.) i njihovo funkcionisanje (zaustavni put, delovanje na raznim površinama kolovoza pri različitom stanju kolovoza) i propisani uslovi ispravnosti;

5. uređaji za davanje svetlosnih znakova i za osvetljenje puta i vozila:

- vrste, uloga i funkcionisanje;

6. pneumatici

- značaj ispravnosti pneumatika;

7. sigurnosni pojasevi, uloga, upotreba.

Đ) Uticaj na bezbednost vožnje nedovoljnog znanja i veštine vozača u izvođenju pojedinih radnji sa vozilom:

- (uključivanje u saobraćaj, promena načina i pravca kretanja, prilagođavanje brzine, skretanje, prvenstvo prolaza, mimoilaženje, preticanje i obilaženje).

E) Značaj psihofizičke sposobnosti za bezbedno upravljanje motornim vozilima:

- (značaj psihičkog i fizičkog stanja pre i u toku vožnje, faktori koji mogu izazvati poremećaj psihofizičke ravnoteže i kako treba reagovati u datoj situaciji).

Ž) Zdravstvena sposobnost za upravljanje motornim vozilom:

- (akutna i hronična oboljenja, upoznavanje sa Pravilnikom o zdravstvenim uslovima koje moraju da ispunjavaju vozači motornih vozila).

Z) Alkohol i bezbednost saobraćaja:

- (male doze alkohola, pozno dejstvo alkohola, uticaj na psihofizičke funkcije za vožnju).

I) Lekovi, droge i bezbednost saobraćaja:

- (štetni uticaj pojedinih lekova na psihofizičku sposobnost za vožnju, upoznavanje sa listom "opasnih lekova" za bezbednost saobraćaja).

J) Zamor i bezbednost saobraćaja:

- (vrste i znaci zamora, odmor, dužina trajanja, način korišćenja vremena).

K) Uticaj čovekove sredine na psihofizičke sposobnosti za vožnju:

- (meteorološke prilike i vožnja, temperatura u kabini vozila, hladnoća, pregrevanje, buka i vibracije, zagađenost vazduha spolja i u kabini, pušenje).

L) Odnosi humanosti i solidarnosti prema drugim učesnicima u saobraćaju:

- obaveza staranja o drugim licima u vozilu, posebno deci,
- odnos prema vozilima kojima upravljaju lica čiji su ekstremiteti oštećeni,
- odnos prema deci, starim osobama i slepim, ophođenje prema drugim učesnicima u saobraćaju na način kojim se ne ugrožava njihov život, zdravlje i imovina;

LJ) Primena načela društvene samozaštite u saobraćaju i obaveza vozača da se stara o vozilu, putu ili objektima na putu, o zaštiti životne sredine i zdravlja i života drugih lica:

M) Dužnosti u slučaju saobraćajne nezgode:

- prepoznavanje vrste i stepena povrede,
- izvlačenje povređenog iz vozila,
- prepoznavanje osnovnih životnih funkcija (rad srca i disanje),
- zaustavljanje krvavljenja (vrste, način i sredstva),

- oživljavanje (veštačko disanje, masaža srca),
- položaj povređenog prilikom transporta (sprečavanje zapadanja jezika, vrste položaja),
- imobilizacija povređenog (vrsta i način, priručna sredstva),
- prevoz povređenog lica (način i izbor sredstava za prevoz).

II PRAKTIČNI DEO

1. Priprema vozila za vožnju: obaveze vozača u toku pripreme, kontrola ispravnosti i funkcionisanja propisanih uređaja i opreme;
2. isprave potrebne za vožnju;
3. izvođenje radnji sa vozilom na poligonu ili drugom određenom prostoru:
  - polazak sa mesta na ravnom putu i na putu sa većim uzdužnim nagibom,
  - promena stepena prenosa, ubrzavanje i usporavanje brzine kretanja, držanje pravca pri kretanju vozila,
  - zaustavljanje i parkiranje vozila: uz desnu i uz levu ivicu kolovoza, na mesto određeno za parkiranje ili između dva vozila - vožnjom unapred i unazad,
  - vožnja unazad: održavanje pravca na određenoj dužini i ulaženje na bočni put skretanjem udesno,
  - polukružno okretanje: bez manevra i sa manevrisanjem na određenom prostoru;
4. postupanje u skladu sa propisima o pravilima saobraćaja i saobraćajnim znakovima za vreme vožnje na putu u naseljenom mestu i na putu van naselja, a naročito:
  - uključivanje u saobraćaj, izvođenje pojedinih radnji sa vozilom u saobraćaju (pomeranje vozila ulevo ili udesno, menjanje saobraćajnih traka i sl.),

- kretanje vozila na putu: strana kretanja, vožnja na jednosmernim i dvosmernim putevima, sa jednom ili više saobraćajnih traka,
- brzina kretanja: prilagođavanje brzine kretanja i ograničenja brzine kretanja,
- skretanje vozila u raskrsnici i van raskrsnice,
- prvenstvo prolaza i uopšte kretanje vozila preko raskrsnice s obzirom na raznolikost raskrsnica i način kako je na njima regulisan saobraćaj,
- mimoilaženje vozila i naizmenično propuštanje vozila,
- preticanje i obilaženje,
- upotreba zvučnih i svetlosnih znakova upozorenja,
- zaustavljanje i parkiranje,
- upotreba svetala za označavanje vozila i svetala za osvetljavanje puta,
- odstojanje između vozila,
- ponašanje prema pešacima (na pešačkom prelazu i van njega, organizovana kolona pešaka),
- saobraćaj na auto-putu i putu rezervisanom za saobraćaj motornih vozila,
- odnos prema tramvajima i drugim šinskim vozilima,
- vožnja noću i u uslovima smanjene vidljivosti kao i uopšte pod nepovoljnim uslovima saobraćaja,
- odnos prema vozilima pod pratnjom i vozilima sa pravom prvenstva prolaza,
- uočavanje i vožnja prema saobraćajnim znakovima i znacima koje daju ovlašćena lica,
- poznavanje i rukovanje uređajima na vozilu;

PROGRAM
OSPOSOBLJAVANJA KANDIDATA ZA VOZAČA MOTORNIH VOZILA "C"
KATEGORIJE

I TEORETSKI DEO

**1. PROPISI O BEZBEDNOSTI SAOBRAĆAJA NA PUTEVIMA I BEZBEDNO PONAŠANJE U
SAOBRAĆAJU**

A) Opšta pitanja:

1. propisi o bezbednosti saobraćaja na putevima (međunarodni, savezni, republički, opštinski);
- 2) značenje pojedinih izraza u propisima o bezbednosti saobraćaja na putevima;

B) Pravila saobraćaja:

1. opšte odredbe o ponašanju učesnika u saobraćaju na putevima;
2. radnje sa vozilom u saobraćaju:
  - utvrđivanje uslova za izvođenje radnji,
  - uključivanje u saobraćaj,
  - promena načina i pravca kretanja;
3. kretanje vozila na putu:
  - strana kretanja,
  - vožnja na putu sa više saobraćanih traka,
  - kretanje unazad,
4. brzina kretanja:

- prilagođavanje brzine kretanja,
- ograničenje brzine kretanja,
- smanjenje brzine koja pričinjava smetnju normalnom odvijanju saobraćaja;

5. skretanje;

6. prvenstvo prolaza:

- na raskrsnici,
- pri skretanju u levo,
- u odnosu na vozila koja se kreću po šinama,
- na putu koji je označen saobraćajnim znakom kao put sa prvenstvom prolaza,
- pri presecanju biciklističke staze;

7. saobraćaj na raskrsnici:

- opreznost,
- podešavanje brzine,
- prestrojavanje,
- postupanje prema svetlosnim saobraćajnim znakovima;

8. mimoilaženje;

9. naizmenično propuštanje vozila;

10. preticanje i obilaženje:

- opšta pravila preticanja i obilaženja,

- uslovi saobraćaja kada vozač ne sme da otpočne preticanje i obilaženje,

- postupanje vozača pošto izvrši preticanje i obilaženje,

- uslovi saobraćaja u kojima je zabranjeno preticanje;

11. upotreba zvučnih i svetlosnih znakova upozorenja;

12. zaustavljanje i parkiranje;

13. kretanje pešaka i odnos vozača prema pešacima:

- pravila o kretanju pešaka,

- obaveze vozača prema pešacima,

- presecanje kolone pešaka;

14. vučenje vozila;

15. upotreba svetala u saobraćaju;

16. odstojanje između vozila;

17. pravila saobraćaja tramvaja i drugih vozila na šinama, saobraćaja motorcikala, bicikala sa motorom; bicikala, radnih mašina, motokultivatora i zaprežnih vozila;

18. kretanje stoke po putu;

19. saobraćaj na prelazu puta preko železničke pruge;

20. saobraćaj na auto-putu i putu rezervisanom za saobraćaj motornih vozila:

- uslovi saobraćaja (zabrane za pojedine kategorije vozila, brzina, zaustavljanje i polukružno okretanje),

- uključivanje i način kretanja;

21. saobraćaj u tunelu;
22. vozila pod pratnjom;
23. vozila sa pravom prvenstva prolaza;
24. teretna vozila:
  - opterećenje vozila,
  - smeštaj tereta,
  - označavanje tereta;
25. prevoz lica i tereta motornim i priključnim vozilima i vozilima koje vuče traktor;
26. trajanje upravljanja motornim vozilom (radno vreme i odmori);
27. prevoz opasnih materija motornim i priključnim vozilima (uslovi koje moraju da ispunjavaju vozila, dužnosti vozača, označavanje vozila, pribor i oprema, brzine kretanja i dr.);
28. uslovi za prevoz lica autobusima i skupni prevoz lica teretnim motornim vozilima i priključnim vozilima koje vuče traktor;
29. javni prevoz lica i stvari;
30. dimenzije, ukupne težine i osovinski pritisak motornih vozila i priključenih vozila;
31. probne vožnje, sportske i druge priredbe na putu;
32. vožnja noću i vožnja pod nepovoljnim vremenskim uslovima;

V) Saobraćajni znakovi i znaci koje daju ovlašćena lica:

1. opšte odredbe o saobraćajnim znakovima:
  - značaj,

- vrste,

- postavljanje;

2. znakovi opasnosti:

- izgled,

- značenje;

3. znakovi izričitih naredbi:

- izgled,

- vrste,

- značenje;

4. Znakovi obaveštenja;

- izgled,

- namena;

5. dopunske table uz saobraćajne znake;

6. oznake na kolovozu:

- podela,

- značenje;

7. svetlosni saobraćajni znakovi i svetlosne oznake;

8. obeležavanje prelaza puta preko železničke pruge;

9. obeležavanje radova na putu;

10. znaci koje učesnicima u saobraćaju na putevima daju ovlašćena lica:

- vrste,
- značenje;

G) Opasnosti koje nastaju zbog nepropisnog preduzimanja radnji u saobraćaju:

- ometanje i ugrožavanje saobraćaja neprilagođenom brzinom kretanja,
- kontrola brzine kretanja i mogućnost realne procene u različitim uslovima saobraćaja,
- prilagođavanje brzine u vožnji noći i u uslovima smanjene vidljivosti,
- opasnosti od neprilagođene brzine,
- bezbedno izvođenje preticanje (procena uslova, bezbedno odstojanje i rastojanje od drugih vozila, preticanja noću i u uslovima smanjene vidljivosti),
- korišćenje prava prvenstva prolaza,
- ustupanje prvenstva prolaza vozilima sa pravom prvenstva prolaza i vozilima pod pratnjom, opasnost od ometanja vozila koja imaju pravo prvenstva prolaza;

D) Osnove funkcionisanja uređaja na motornom vozilu od značaja za bezbednost saobraćaja na putu, uključujući ekonomičnost potrošnje goriva:

1. značaj tehničke ispravnosti vozila sa aspekta bezbednosti saobraćaja na putevima;
2. obaveza tehničkog pregleda i registracije motornih i priključnih vozila:
  - vreme vršenja,
  - prekršajna odgovornost vozača koji u saobraćaju na putu upravlja motornim ili priključnim vozilom posle isteka vremena važenja saobraćajne dozvole;

3. uređaj za upravljanje:

- uloga, funkcionisanje, propisani uslovi ispravnosti:

4. uređaji za zaustavljanje:

- uloga, osnovne karakteristike pojedinih sistema (mehaničkih, hidrauličnih, vazdušnih i dr.) i njihovo funkcionisanje (zaustavni put, delovanje na raznim površinama kolovoza pri različitom stanju kolovoza) i propisani uslovi ispravnosti;

5. uređaji za davanje svetlosnih znakova i za osvetljenje puta i vozila:

- vrste, uloga i funkcionisanje;

6. pneumatici

- značaj ispravnosti pneumatika;

7. sigurnosni pojasevi, uloga, upotreba;

8. ostali uređaji na teškim vozilima:

- uloga i funkcionisanje servo upravljača, tahografa, vučnog uređaja za spajanje vučnog i priključnog vozila i drugo;

Đ) Uticaj na bezbednost vožnje nedovoljnog znanja i veštine vozača u izvođenju pojedinih radnji sa vozilom:

- (uključivanje u saobraćaj, promena načina i pravca kretanja, prilagođavanje brzine, skretanje, prvenstvo prolaza, mimoilaženje, preticanje i obilaženje);

E) Značaj psihofizičke sposobnosti za bezbedno upravljanje motornim vozilom:

- (značaj psihičkog i fizičkog stanja pre i u toku vožnje, faktori koji mogu izazvati poremećaj psihofizičke ravnoteže i kako treba reagovati u datoj situaciji);

Ž) Zdravstvena sposobnost za upravljanje motornim vozilom:

- (akutna i hronična oboljenja, upoznavanje sa Pravilnikom o zdravstvenim uslovima koje moraju da ispunjavaju vozački motornih vozila);

Z) Alkohol i bezbednost saobraćaja:

- (male doze alkohola, pozno dejstvo alkohola, uticaj na psihofizičke funkcije za vožnju);

I) Lekovi, droge i bezbednost saobraćaja:

- (štetni uticaj pojedinih lekova na psihofizičku sposobnost za vožnju, upoznavanje sa listom "opasnih lekova" za bezbednost saobraćaja);

J) Zamor i bezbednost saobraćaja:

- (vrste i znaci zamora, odmor, dužina trajanja, način korišćenja vremena);

K) Uticaj čovekove sredine na psihofizičke sposobnosti za vožnju:

- (meteorološke prilike i vožnja, temperatura u kabini vozila, hladnoća, pregrevanje, buka i vibracije, zagađenost vazduha spolja i u kabini, pušenje);

L) Odnosi humanosti i solidarnosti prema drugim učesnicima u saobraćaju:

- obaveza staranja o drugim licima u vozilu, posebno deci,
- odnos prema vozilima kojima upravljaju lica kojoj su ekstremiteti oštećeni;
- odnos prema deci, starim osobama i slepim, ophođenje prema drugim učesnicima u saobraćaju na način kojim se ne ugrožava njihov život, zdravlje i imovina;

LJ) Primena načela društvene samozaštite u saobraćaju i obaveza vozača da se stara o vozilu, putu ili objektima na putu, o zaštiti životne sredine i zdravlja i života drugih lica:

M) Dužnost u slučaju saobraćajne nezgode:

- prepoznavanje vrste i stepena povrede,
- izvlačenje povređenog iz vozila,
- prepoznavanje osnovnih životnih funkcija (rad srca i disanje),
- zaustavljanje krvavljenja (vrste, način i sredstva),
- oživljavanje (veštačko disanje, masaža srca),
- položaj povređenog prilikom transporta (sprečavanje zapadanja jezika, vrste položaja),
- imobilizacija povređenog (vrste i način, priručna sredstva),
- prevoz povređenog lica (način i izbor sredstava za prevoz).

II PRAKTIČNI DEO

1. Priprema vozila za vožnju: obaveze vozača u toku priprema, kontrola ispravnosti i funkcionisanja propisanih uređaja i opreme;
2. isprave potrebne za vožnju;
3. izvođenje radnji sa vozilom na poligonu ili drugom određenom prostoru:
  - polazak sa mesta na ravnom putu i na putu sa većim uzdužnim nagibom,
  - promena stepena prenosa, ubrzavanje i usporavanje brzine kretanja, držanje pravca pri kretanju vozila,
  - zaustavljanje i parkiranje vozila: uz desnu i uz levu ivicu kolovoza, na mestu određenom za parkiranje ili između dva vozila - vožnjom unapred i unazad,
  - vožnja unazad: održavanje pravca na određenoj dužini i ulaženje na bočni put skretanjem udesno,
  - polukružno okretanje: bez manevra i sa manevrisanjem na određenom prostoru;

4. postupanje u skladu sa propisima o pravilima saobraćaja i saobraćajnim znakovima za vreme vožnje na putu u naseljenom mestu i na putu van naselja, a naročito:

- uključivanje u saobraćaj, izvođenje pojedinih radnji sa vozilom u saobraćaju (pomeranje vozila ulevo ili udesno, menjanje saobraćajnih traka i sl.),
- kretanje vozila na putu: strana kretanja, vožnja na jednosmernim i dvosmernim putevima, sa jednom ili više saobraćajnih traka,
- brzina kretanja: prilagođavanje brzine kretanja i ograničenja brzine kretanja,
- skretanje vozila u raskrsnici i van raskrsnice,
- prvenstvo prolaza i uopšte kretanje vozila preko raskrsnice s obzirom na raznolikost raskrsnica i način kako je na njima regulisan saobraćaj,
- mimoilaženje vozila i naizmenično propuštanje vozila,
- preticanje i obilaženje,
- upotreba zvučnih i svetlosnih znakova upozorenja,
- zaustavljanje i parkiranje,
- upotreba svetala za označavanje vozila i svetala za osvetljavanje puta,
- odstojanje između vozila,
- ponašanje prema pešacima (na pešačkom prelazu i van njega, organizovana kolona pešaka),
- saobraćaj na auto-putu i putu rezervisanom za saobraćaj motornih vozila,
- odnos prema tramvajima i drugim šinskim vozilima,
- vožnja prema tramvajima i drugim šinskim vozilima,

- vožnja noću i u uslovima smanjene vidljivosti kao i uopšte pod nepovoljnim uslovima saobraćaja,
- odnos prema vozilima pod pratnjom i vozilima sa pravom prvenstva prolaza,
- uočavanje i vožnja prema saobraćajnim znakovima i znacima koje daju ovlašćena lica,
- poznavanje i rukovanje uređajima na vozilu.

PROGRAM
OSPOSOBLJAVANJA KANDIDATA ZA VOZAČA MOTORNIH VOZILA "D"
KATEGORIJE

I TEORETSKI DEO

**1. PROPISI O BEZBEDNOSTI SAOBRAĆAJA NA PUTEVIMA I BEZBEDNO PONAŠANJE U
SAOBRAĆAJU**

A) Opšta pitanja:

1. propisi o bezbednosti saobraćaja na putevima (međunarodni, savezni, republički, opštinski);
- 2) značenje pojedinih izraza u propisima o bezbednosti saobraćaja na putevima.

B) Pravila saobraćaja:

1. opšte odredbe o ponašanju učesnika u saobraćaju na putevima;
2. radnje sa vozilom u saobraćaju:
  - utvrđivanje uslova za izvođenje radnji,
  - uključivanje u saobraćaj,
  - promena načina i pravca kretanja;
3. kretanje vozila na putu:

- strana kretanja,
- vožnja na putu sa više saobraćanih traka,
- kretanje unazad;

4. brzina kretanja:

- prilagođavanje brzine kretanja,
- ograničenje brzine kretanja,
- smanjenje brzine koja prouzrokuje smetnju normalnom odvijanju saobraćaja;

5. skretanja;

6. prvenstvo prolaza:

- na raskrsnici,
- pri skretanju u levo,
- u odnosu na vozila koja se kreću po šinama,
- na putu koji je označen saobraćajnim znakom kao put sa prvenstvom prolaza,
- pri presecanju biciklističke staze;

7. saobraćaj na raskrsnici:

- opreznost,
- podešavanje brzine,
- prestrojavanje,
- postupanje prema svetlosnim saobraćajnim znakovima;

8. mimoilaženje;

9. naizmenično propuštanje vozila;

10. preticanje i obilaženje:

- opšta pravila preticanja i obilaženja,
- uslovi saobraćaja kada vozač ne sme da otpočne preticanje i obilaženje,
- postupanje vozača pošto izvrši preticanje i obilaženje,
- uslovi saobraćaja u kojima je zabranjeno preticanje;

11. upotreba zvučnih i svetlosnih znakova upozorenja;

12. zaustavljanje i parkiranje;

13. kretanje pešaka i odnos vozača prema pešacima:

- pravila o kretanju pešaka,
- obaveze vozača prema pešacima,
- presecanje kolone pešaka;

14. vučenje vozila;

15. upotreba svetala u saobraćaju;

16. odstojanje između vozila;

17. pravila saobraćaja tramvaja i drugih vozila na šinama, saobraćaja motorcikala, bicikala sa motorom; bicikala, radnih mašina, motokultivatora i zaprežnih vozila;

18. kretanje stoke po putu;

19. saobraćaj na prelazu puta preko železničke pruge;

20. saobraćaj na auto-putu i putu rezervisanom za saobraćaj motornih vozila:

- uslovi saobraćaja (zabrane za pojedine kategorije vozila, brzina, zaustavljanje i polukružno okretanje),

- uključivanje i način kretanja;

21. saobraćaj u tunelu;

22. vozila pod pratnjom;

23. vozila sa pravom prvenstva prolaza;

24. teretna vozila:

- opterećenje vozila,

- smeštaj tereta,

- označavanje tereta;

25. prevoz lica i tereta motornim i priključnim vozilima i vozilima koje vuče traktor;

26. probne vožnje, sportske i druge priredbe na putu;

27. vožnja noću i vožnja pod nepovoljnim vremenskim uslovima;

28. trajanje upravljanja motornim vozilom (radno vreme i odmor);

29. prevoz opasnih materija motornim i priključnim vozilima (uslovi koje moraju da ispunjavaju vozila, dužnosti vozača, označavanje vozila, pribor i oprema, brzina kretanja i dr.);

30. uslovi za prevoz lica autobusima i skupni prevoz lica teretnim motornim vozilima i priključnim vozilima koje vuče traktor;

31. javni prevoz lica i stvari;

32. dimenzije, ukupna težina i osovinski pritisak motornih i priključnih vozila;

V) Saobraćajni znakovi i znaci koje daju ovlašćena lica:

1. opšte odredbe o saobraćajnim znakovima:

- značaj,
- vrste,
- postavljanje;

2. znakovi opasnosti:

- izgled,
- značenje;

3. znakovi izričitih naredbi:

- izgled,
- vrste,
- značenje;

4. znakovi obaveštenja:

- izgled,
- namena;

5. dopunske table uz saobraćajne znake;

6. oznake na kolovozu:

- podela,

- značenje;

7. svetlosni saobraćajni znakovi i svetlosne oznake;

8. obeležavanje prelaza puta preko železničke pruge;

9. obeležavanje radova na putu;

10. znaci koje učesnicima u saobraćaju na putevima daju ovlašćena lica:

- vrsta,

- značenje;

G) Opasnosti koje nastaju zbog nepropisnog preduzimanja radnji u saobraćaju:

- ometanje i ugrožavanje saobraćaja neprilagođenom brzinom kretanja,

- kontrola brzina kretanja i mogućnost realne procene u različitim uslovima saobraćaja,

- prilagođavanje brzine u vožnji noću i u uslovima smanjene vidljivosti,

- opasnosti od neprilagođene brzine,

- bezbedno izvođenje preticanja (procena uslova, bezbedno odstojanje i rastojanje od drugih vozila, preticanje noću i u uslovima smanjene vidljivosti),

- korišćenje prava prvenstva prolaza,

- ustupanje prvenstva prolaza vozilima sa pravom prvenstva prolaza i vozilima pod pratnjom, opasnost od ometanja vozila koja imaju pravo prvenstva prolaza;

D) Osnove funkcionisanja uređaja na motornom vozilu od značaja za bezbednost saobraćaja na putu, uključujući ekonomičnost potrošnje goriva:

1. značaj tehničke ispravnosti vozila sa aspekta bezbednosti saobraćaja na putevima;

2. obaveza tehničkog pregleda i registracije motornih i priključnih vozila:

- vreme vršenja,

- prekršajna odgovornost vozača koji u saobraćaju na putu upravlja motornim ili priključnim vozilom posle isteka vremena važenja saobraćajne dozvole;

3. uređaj za upravljanje:

- uloga, funkcionisanje, propisani uslovi ispravnosti;

4. uređaji za zaustavljanje:

- uloga, osnovne karakteristike pojedinih sistema (mehaničkih, hidrauličnih, vazdušnih i dr.) i njihovo funkcionisanje (zaustavni put, delovanje na raznim površinama kolovoza pri različitom stanju kolovoza) i propisani uslovi ispravnosti;

5. uređaji za davanje svetlosnih znakova i za osvetljenje puta i vozila:

- vrste, uloga i funkcionisanje;

6. pneumatici:

- značaj ispravnosti pneumatika;

7. sigurnosni pojasevi, uloga, upotreba;

8. ostali uređaji na teškim vozilima:

- uloga i funkcionisanje servo upravljača, tahografa, vučnog uređaja za spajanje vučnog i priključnog vozila i drugo;

Đ) Uticaj na bezbednost vožnje nedovoljnog znanja i veštine vozača u izvođenju pojedinih radnji sa vozilom:

- (uključivanje u saobraćaj, promena načina i pravca kretanja, prilagođavanje brzine, skretanje, prvenstvo prolaza, mimoilaženje, preticanje i obilaženje);

E) Značaj psihofizičke sposobnosti za bezbedno upravljanje motornim vozilom:

- (značaj psihičkog i fizičkog stanja pre i u toku vožnje, faktori koji mogu izazvati poremećaj psihofizičke ravnoteže i kako treba reagovati u datoj situaciji);

Ž) Zdravstvena sposobnost za upravljanje motornim vozilom:

- (akutna i hronična oboljenja, upoznavanje sa Pravilnikom o zdravstvenim uslovima koje moraju da ispunjavaju vozači motornih vozila);

Z) Alkohol i bezbednost saobraćaja:

- (male doze alkohola, pozno dejstvo alkohola, uticaj na psihofizičke funkcije za vožnju);

I) Lekovi, droge i bezbednost saobraćaja:

- (štetni uticaj pojedinih lekova na psihofizičku sposobnost za vožnju, upoznavanje sa listom "opasnih lekova" za bezbednost saobraćaja);

J) Zamor i bezbednost saobraćaja:

- (vrste i znaci zamora, odmor, dužina trajanja, način korišćenja vremena);

K) Uticaj čovekove sredine na psihofizičke sposobnosti za vožnju:

- (meteorološke prilike i vožnja, temperatura u kabini vozila, hladnoća, pregrevanje, buka i vibracije, zagađenost vazduha spolja i u kabini, pušenje);

L) Odnosi humanosti i solidarnosti prema drugim učesnicima u saobraćaju:

- obaveza staranja o drugim licima u vozilu, posebno deci,
- odnos prema vozilima kojima upravljaju lica čiji su ekstremiteti oštećeni,

- odnos prema deci, starim osobama i slepim, ophođenje prema drugim učesnicima u saobraćaju na način kojim se ne ugrožava njihov život, zdravlje i imovina;

LJ) Primena načela društvene samozaštite u saobraćaju i obaveza vozača da se stara o vozilu, putu ili objektima na putu, o zaštiti životne sredine i zdravlja i života drugih lica.

(M) Dužnosti u slučaju saobraćajne nezgode:

- prepoznavanje vrste i stepena povrede,
- izvlačenje povređenog iz vozila,
- prepoznavanje osnovnih životnih funkcija (rad srca i disanje),
- zaustavljanje krvavljenja (vrste, način i sredstva)
- oživljavanje (veštačko disanje, masaža srca),
- položaj povređenog prilikom transporta (sprečavanje zapadanja jezika, vrste položaja),
- imobilizacija povređenog (vrste i način, priručna sredstva),
- prevoz povređenog lica (način i izbor sredstava za prevoz).

II PRAKTIČNI DEO

1. priprema vozila za vožnju: obaveza vozača u toku pripreme, kontrola ispravnosti i funkcionisanje propisanih uređaja i opreme;

2. isprave potrebne za vožnju;

3. izvođenje radnji sa vozilom na poligonu ili drugom određenom prostoru;

- polazak sa mesta na ravnom putu i na putu sa većim uzdužnim nagibom,

- promena stepena prenosa, ubrzavanje i usporavanje brzine kretanja, držanje pravca pri kretanju vozila,

- zaustavljanje i parkiranje vozila: uz desnu i uz levu ivicu kolovoza, na mesto određeno za parkiranje ili između dva vozila - vožnjom unapred i unazad,

- vožnja unazad: održavanje pravca na određenoj dužini i ulaženje na bočni put skretanjem udesno,

- polukružno okretanje: bez manevra i sa manevrisanjem na određenom prostoru,

4. postupanje u skladu sa propisima o pravilima saobraćaja i saobraćajnim znakovima za vreme vožnje na putu u naseljenom mestu i na putu van naselja, a naročito:

- uključivanje u saobraćaj, izvođenje pojedinih radnji sa vozilom u saobraćaju (pomeranje vozila ulevo ili udesno, menjanje saobraćajnih traka i sl.),

- kretanje vozila na putu: strana kretanja, vožnja na jednosmernim i dvosmernim putevima, sa jednom ili više saobraćajnih traka,

- brzina kretanja i prilagođavanja brzine kretanja i ograničenja brzine kretanja,

- skretanje vozila u raskrsnici i van raskrsnice,

- prvenstvo prolaza i uopšte kretanje vozila preko raskrsnice s obzirom na raznolikost raskrsnice i način kako je na njima regulisan saobraćaj,

- mimoilaženje vozila i naizmenično propuštanje vozila;

- preticanje i obilaženje,

- upotreba zvučnih i svetlosnih znakova upozorenja,

- zaustavljanje i parkiranje,

- upotreba svetala za označavanje vozila i svetala za osvetljavanje puta,

- odstojanje između vozila;
- ponašanje prema pešacima (na pešačkom prelazu i van njega, organizovana kolona pešaka),
- saobraćaj na auto-putu i putu rezervisanom za saobraćaj motornih vozila,
- odnos prema tramvajima i drugim šinskim vozilima,
- vožnja noću i u uslovima smanjene vidljivosti kao i uopšte pod nepovoljnim uslovima saobraćaja,
- odnos prema vozilima pod pratnjom i vozilima sa pravom prvenstva prolaza,
- uočavanje i vožnja prema saobraćajnim znakovima i znacima koje daju ovlašćena lica,
- poznavanje i rukovanje uređajima na vozilu.

PROGRAM

OSPOSOBLJAVANJA KANDIDATA ZA VOZAČE TRAKTORA, ZA VOZAČE BIKIKALA SA MOTOROM, TRAMVAJA, RADNIH MAŠINA I MOTOKULTIVATORA

I TEORETSKI DEO

1. PROPISI O BEZBEDNOSTI SAOBRAĆAJA NA PUTEVIMA

A) Pravila saobraćaja:

1. opšte odredbe o ponašanju učesnika u saobraćaju;
2. radnje sa vozilom u saobraćaju:
  - utvrđivanje uslova za izvođenje radnji,
  - uključivanje u saobraćaj,
  - promena načina i pravca kretanja;
3. kretanje vozila na putu

- strana kretanja,

4. brzina kretanja:

- prilagođavanje brzine kretanja,
- smanjivanje brzine koja pričinjava smetnju u normalnom odvijanju saobraćaja;

5. skretanje:

6. prvenstvo prolaza:

- na raskrsnici,
- pri skretanju u levo,
- u odnosu na vozila koja se kreću po šinama,
- na putu koji je označen saobraćajnim znakom kao put sa prvenstvom prolaza,
- pri presecanju biciklističke staze;

7. saobraćaj na raskrsnici:

- opreznost,
- podešavanje brzine,
- prestrojavanje,
- postupanje prema svetlosnim saobraćajnim znakovima;

8. mimoilaženje;

9. preticanje i obilaženje:

- opšta pravila preticanja i obilaženja,

- uslovi saobraćaja u kojima je zabranjeno preticanje;

10. kretanje pešaka i odnos vozača prema pešacima;

11. upotreba svetala u saobraćaju;

12. odstojanje između vozila;

13. prevoz lica priključnim vozilom koje vuku traktori;

14. saobraćaj traktora koji vuku zaprežno vozilo;

15. saobraćaj radnih mašina i motokultivatora;

16. saobraćaj bicikala, bicikala sa motorom i motorcikala;

17. saobraćaj zaprežnih vozila i kretanje stoke;

18. saobraćaj na prelazu puta preko železničke pruge;

19. vozila pod pratnjom;

20. vozila sa pravom prvenstva prolaza;

21. vožnja noću i vožnja pod nepovoljnim vremenskim uslovima;

B) Saobraćajni znakovi i znaci koje daju ovlašćena lica:

1. znakova opasnosti - izgled, značenje,

2. znakovi izričitih naredbi - izgled, značenje,

3. znakovi obaveštenja - izgled, namena,

4. dopunske table uz saobraćajne znakove - značenje,

5. oznake na kolovozu - značenje,

6. svetlosni saobraćajni znakovi - značenje na raskrsnici i na drugom mestu na kome je saobraćaj posebno regulisan,

7. obeležavanje prelaza puta preko železničke pruge,

8. znaci koje učesnicima u saobraćaju na putevima daju ovlašćena lica - vrste i značenje.

II PRAKTIČNI DEO

Samo za vozače traktora

1. priprema vozila za vožnju: obaveze vozača u toku pripreme, kontrola ispravnosti i funkcionisanja propisanih uređaja i opreme;

2. isprave potrebne za vožnju;

3. izvođenje radnji sa vozilom na poligonu ili drugom određenom prostoru:

- prelazak sa mesta na ravnom putu i na putu sa većim uzdužnim nagibom,

- promena stepena prenosa, ubrzavanje i usporavanje brzine kretanja, držanje pravca pri kretanju vozila,

- zaustavljanje i parkiranje vozila: uz desnu i uz levu ivicu kolovoza, na mesto određeno za parkiranje ili između dva vozila - vožnjom unapred i unazad,

- vožnja unazad: održavanje pravca na određenoj dužini i ulaženje na bočni put skretanjem udesno,

- polukružno okretanje: bez manevra i sa manevrisanjem na određenom prostoru;

4. postupanje u skladu sa propisima o pravilima saobraćaja i saobraćajnim znakovima za vreme vožnje na putu u naseljenom mestu i na putu van naselja, a naročito:

- uključivanje u saobraćaj, izvođenje pojedinih radnji sa vozilom u saobraćaju (pomeranje vozila ulevo ili udesno, menjanje saobraćajnih traka i sl.),

- kretanje vozila na putu: strana kretanja, vožnja na jednosmernim i dvosmernim putevima, sa jednom ili više saobraćajnih traka,
- brzina kretanja: prilagođavanje brzine kretanja i ograničenja brzine kretanja,
- skretanje vozila u raskrsnici i van raskrsnice,
- prvenstvo prolaza i uopšte kretanje vozila preko raskrsnice s obzirom na raznolikost raskrsnica i način kako je na njima regulisan saobraćaj,
- mimoilaženje vozila i naizmenično propuštanje vozila,
- preticanje i obilaženje,
- upotreba zvučnih i svetlosnih znakova upozorenja,
- zaustavljanje i parkiranje,
- upotreba svetala za označavanje vozila i svetala za osvetljavanje puta,
- odstojanje između vozila,
- ponašanje prema pešacima (na pešačkom prelazu i van njega, organizovana kolona pešaka),
- saobraćaj na auto-putu i putu rezervisanom za saobraćaj motornih vozila,
- odnos prema tramvajima i drugim šinskim vozilima,
- vožnja noću i u uslovima smanjene vidljivosti kao i uopšte pod nepovoljnim uslovima saobraćaja,
- odnos prema vozilima pod pratnjom i vozilima sa pravom prvenstva prolaza,
- uočavanje i vožnja prema saobraćajnim znakovima i znacima koje daju ovlašćena lica,
- poznavanje i rukovanje uređajima na vozilu.

Za vozače tramvaja

Programom ovog dela utvrđuje se osposobljenost za upravljanje ovom kategorijom vozila u saobraćaju saglasno konstrukcionim svojstvima vozila, na način koji bliže utvrdi organizacija udruženog rada u kojoj su ova vozila u eksploataciji i opštinski organ unutrašnjih poslova nadležan prema mestu sedišta te organizacije.